

Romeinen, vaarwel!

Rondwandeling De Zandhaar

- **Periode: jaren 251-500**
- **Startpunt: jaarpaal 251, Manege De Oosterhoffruiters (Brekeldlaan 18, Rijssen)**
- **Lengte: 7,7 km**

Gebruiksaanwijzing

- Getallen verwijzen naar de jaartallen op de paaltjes.
- Letters verwijzen naar de zijde van de informatiekubus: R = regionale gebeurtenissen; N = Nederland; E = Europa; W = overige werelddelen.
- Scan onderweg QR-codes voor filmpjes e.d.

Bewegwijzering

Wit-paarse bordjes geven de looprichting aan. De bordjes zijn vaak bevestigd aan lantaarn- en straatnaampalen.

Podcast

Tip! Beluister voor je op pad gaat de podcast bij deze rondwandeling. Dan krijg je in het kort te horen wat er in deze periode gaande is. Dat maakt het gemakkelijker om gebeurtenissen die je onderweg tegen komt in die tijd te plaatsen. De podcast staat op de website van het Wereldtijdpad: zie pagina van deze rondwandeling.

[Tijd van rondwandeling de Zandhaar](#)

Welke wereld stap je binnen?

In de voorafgaande honderd jaar is het Romeinse Rijk zo groot en sterk geworden dat de keizers maar weinig oorlog meer hoeven te voeren.

Steeds meer mensen bekeren zich tot het christendom dat als een joodse sekte te boek staat. Toch noemen rond het jaar 200 nog maar drie op de duizend inwoners van het Romeinse Rijk zich christen. De meeste mensen vereren Romeinse of lokale goden. Christenen worden geregeld om hun geloof vervolgd.

De vrede in Europa wordt verstoord als keizer Alexander Severus in 235 door zijn eigen troepen wordt vermoord. Er ontstaat in het hele rijk onrust. De noordgrens langs de Rijn wordt minder streng bewaakt. Daardoor krijgen de Franken, een verbond van Germaanse stammen, vrij spel. Zij plunderen in onze streken dorpen, vermoorden de inwoners en steken alles in brand.

Ook China heeft roerige tijden doorgemaakt. Ontevreden generaals zetten in 220 de laatste Han-keizer af. Vier eeuwen lang zal het land verdeeld blijven.

Op deze rondwandeling is Herfred je gids. Veel plezier!

Herfred de Frank

Even voorstellen... Ik ben Herfred. Dat betekent: beschermd als een krijger. Een toepasselijke naam. vind ik zelf, want met m'n zwaard, dolk, strijdbijl en schild voel ik me best veilig. Geen overbodige luxe, want er wordt wat af geknokt in mijn tijd. Ik heb het over het jaar 500... Maar we starten in 261, het jaar waarin de keizer in het verre Rome hier nog de lakens uitdeelt. Hoewel....

Een van die prachtige villa's die verlaten is. Dan moet er toch echt iets aan de hand zijn, anders doe je dat niet!

262-N1 Leegstand

Het rommelt in het noordelijke grensgebied van het Romeinse Rijk. Franken (mijn voorvaders!) steken de grens over om te plunderen en brand te stichten. Bewoners voelen zich niet meer veilig.

De Duitse stad Trier in de Romeinse tijd: rechte straten, kolossale gebouwen met op de voorgrond het openbare badhuis.

Dit is een van die wachtposten waarmee de keizer de rust in het noorden van zijn rijk probeert te herstellen.

263-N Mijn voorvaders...!

En wat doet de keizer....? Als Frank ben ik daar best trots op!

De Franken zijn dus een verbond van Germaanse stammen, dat omstreeks 250 tot stand komt. Ze wonen in wat nu Nederland heet en in een gebied langs de Rijn in Duitsland. Ze maken het de Romeinen soms knap lastig!

Optrekkende Alemannen

271-E Paniek in Rome!

In deze tijd sluiten ook andere Germaanse stammen een verbond met elkaar. Ze wonen langs Rijn en Donau en noemen zich Alemannen (= alle mensen). Samen voelen ze zich zo sterk dat ze de strijd met de Romeinen wel aandurven.

Het woord 'barbaar' betekent onbeschaafd, onderontwikkeld persoon. De Romeinen noemen een volk *barbaren* als ze hen niet kunnen verstaan of als hun cultuur vreemd op hen overkomt. In jullie tijd noemen ze dat discriminatie!

In een boek uit 1616 worden Germaanse krijgers zo afgebeeld!

De stadsmuur van Rome.

272-E Geen halve maatregelen

Je dacht misschien dat Rome al lang een stadsmuur had. Nee dus! Je kunt misschien wel raden waarom dat niet nodig was.

Munt met de beeltenis van Probus, keizer van 276-282. Hij is een briljant militair, maar als hij zijn soldaten opdracht geeft een moeras in Servië droog te leggen, zijn ze daar zo kwaad over dat ze hem vermoorden.

277-E1 Stank voor dank

Lekkere jongen die Probus! Hij is vast vergeten dat mijn voorvaders in 263 zijn voorganger nog uit de brand hebben geholpen!

Nijmegen in de Romeinse tijd. Alle Romeinse steden lijken op elkaar: rechte straten, vierkante woonblokken.

279-N Krakkers

Mijn over-overgrootvader was één van die boeren. Batwin, mijn vader, kon daar vroeger mooie verhalen over vertellen.

284-E1 Nieuwe keizer, nieuwe kansen

Wij Franken vinden dat je van een keizer of koning mag verwachten dat hij daadkrachtig optreedt en desnoods over lijken gaat. Jij denkt daar misschien anders over, maar wees nou eens eerlijk, zijn die presidenten uit jouw tijd allemaal van die lieverdjes? Nou dan!. De nieuwe keizer zorgt er tenminste voor dat het Romeinse Rijk voorlopig weer in oude glorie verrijst. En daar mag hij best trots op zijn, hoewel het voor het volk van de Franken natuurlijk minder gunstig is....

Diocletianus, Romeins keizer van 284-305. Hij heet eigenlijk Diocles maar de Latijnse versie van zijn naam vindt hij vast chiquer.

Diocletianus kan goed organiseren. Hij stelt maximumprijzen voor bepaalde goederen en diensten vast. Zijn leger deelt hij op in een veldleger en grenstroepen (bij 295-E zie je er meer over!). In 303 geeft hij opdracht de christenen op te pakken. In 305 treedt hij af en trekt hij zich terug op zijn landgoed bij Split (Kroatië) om daar de rest van zijn leven een beetje te tuinieren! Hij sterft in 311.

289-N Loyaliteitskwestie

Was hij nou 'fout' of 'goed' in de oorlog? In jouw tijd is dat misschien een belangrijke vraag. In mijn tijd gaat het er om: 'Wat levert het op?'

Een van de Romeinse forten langs de grens (limes).

295-E Mobiel leger

Je denkt misschien dat de snel inzetbare krijgsmacht een uitvinding van jouw tijd is. Nou nee, kijk maar wat keizer Diocletianus heeft bedacht.

Stoere jongens van het veldleger. Het hele Romeinse leger is zo'n 600.000 man sterk. Het bestaat grotendeels uit 'barbaren'.

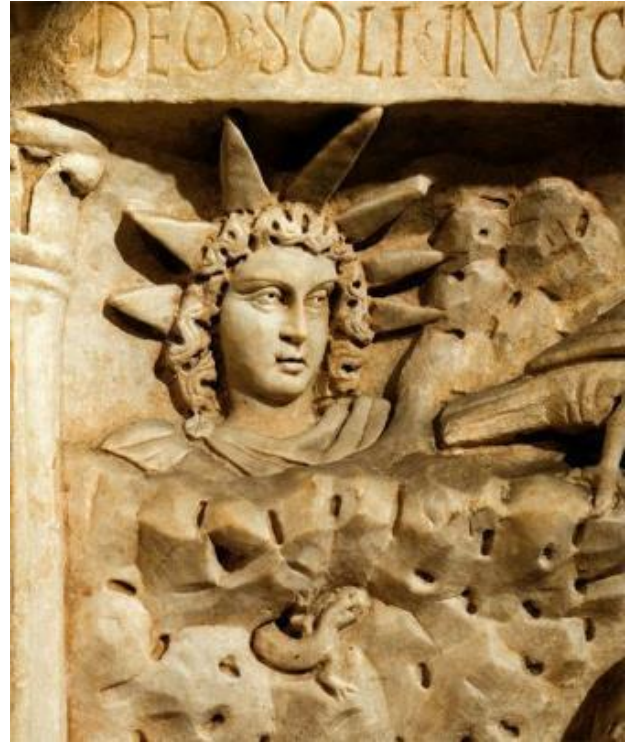
312-E1 Hoofdzaak

Een keizer die met het hoofd van zijn rivaal door de stad loopt.... Misschien vind je het vreemd, maar wij Frankische krijgers kijken daar niet van op. Je kunt misschien wel raden waarom.

Constantijn de Grote is een van de bekendste keizers van het Romeinse Rijk. In 306 is hij als generaal al door zijn troepen uitgeroepen tot caesar van Brittannia en Gallia (Frankrijk).

De moeder van Constantijn heet Helena, een vrome christin die overblijfselen (relikwieën) van gestorven heiligen spaart (o.a. van de Drie Koningen). Ook neemt ze uit Palestina een kruis mee naar huis, waaraan volgens zeggen Jezus van Nazareth gestorven zou zijn.

Afbeelding van de zonnegod Sol Invictis

313-E1 Liberaal

Waarom doet keizer Constantijn dit? Is hij zo ruimdenkend of zitten er misschien politieke motieven achter?

Pas vlak voor zijn dood in 337 laat Constantijn zich dopen. Zijn hele leven heeft hij de zonnegod Sol Invictus vereerd. Wel laat hij tijdens zijn regering o.a. de Heilig Grafkerk in Jeruzalem en de oude Sint-Pieterskerk in Rome bouwen. Ook benoemt en ontslaat hij naar eigen goeddunken bisschoppen.

321-E1 Zesdaagse werkweek?

Die Constantijn... Hij blijft wel verrassen!

Toen heette het Byzantium, later Nova Roma, nog later Constantinopel en nu Istanbul

324-E1 Nova Roma

Opnieuw een verrassing. Ik vraag me wel af of de elite van Rome daar nu zo blij mee is.

Is Nova Roma geen plaatje?!

330-E1 Feestje

Na zes jaar keihard werken is het dan zo ver. Ik heb me laten vertellen dat de stadsmuren onvoorstelbaar dik en sterk zijn. Daar zullen belegeraars nog een flinke kluif aan krijgen!

Restant van de muur van Constantinopel.

337-E1 Bonje

Dat is vragen om moeilijkheden. Ik weet het uit ervaring. Als bij de Franken een koning sterft, wordt het land ook onder zijn zonen verdeeld. Het resultaat is meestal dat er tussen de erfgenamen ruzie over de erfenis komt. Zo'n burgeroorlog verzwakt het land. Dat belooft weinig goeds voor het Romeinse Rijk. .

340-E Opdeling

Wat heb ik je gezegd!

357-E1 Dikzak

Wij Franken hebben best wel gevoel voor humor. Toen ik dit verhaal voor het eerst hoorde, lag ik in een deuk. Over afvallen gesproken....

Zo trokken de Visigoten van oost naar west door Europa

378-E1 Vluchtelingenprobleem

Ook toen al...

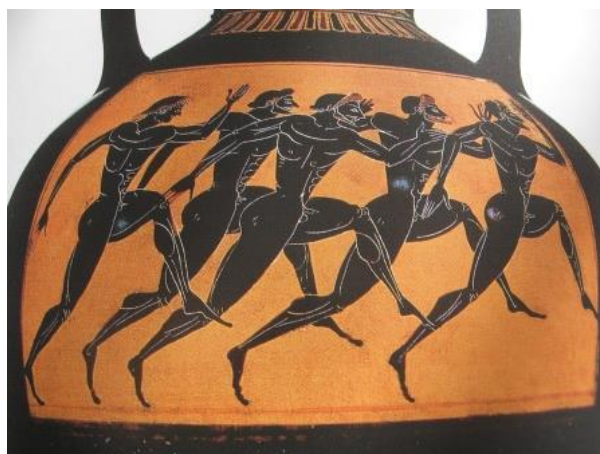
De Visigoten zijn een Germaans volk. Het komt oorspronkelijk uit Oost-Europa (Karpaten). Uit angst voor de Hunnen trekken ze het West-Romeinse Rijk binnen.

De Hunnen zijn een herdersvolk uit Midden-Azië dat richting Europa trekt. Ze zullen in later jaren vele rooftochten in Europa uitvoeren en zelfs de stad Rome bedreigen.

393-E Olympische gedachte?

Ik moet je even bijpraten over wat er in de tussentijd is gebeurd. In 388 is keizer Theodosius van het Oost-Romeinse Rijk (hoofdstad Constantinopel) het West-Romeinse Rijk binnengevallen. Hij verslaat en doodt de West-Romeinse keizer en zet een stroman op de troon.

Theodosius is een heel vroom man die van het christendom een staatsgodsdienst maakt en bevel geeft de tempels van 'heidense' goden te sluiten. Ook de sport moet er aan geloven...

Olympische atleten op een Griekse vaas afgebeeld.

395-E Begin van het einde

Wil je het echt weten? Vanaf nu geef ik geen cent meer voor het West-Romeinse Rijk. Koning Alarik van de Visigoten denkt er net zo over en grijpt zijn kans.

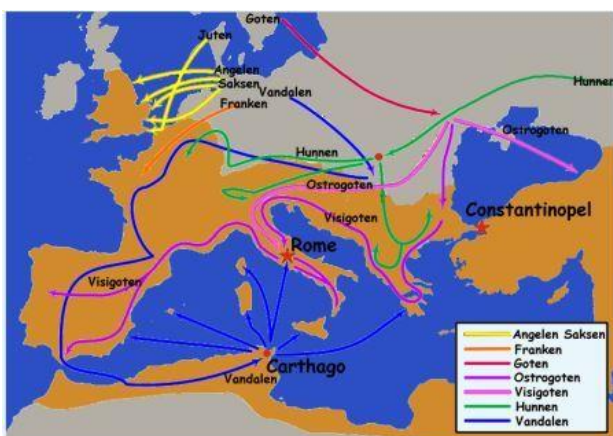
Aan z'n ronde schild kun je zien dat deze soldaat tot de zogeheten hulptroepen behoort. Romeinse legionairs hebben namelijk een rechthoekig schild.

396-E Hulptroepen

De Romeinen rekenen er op dat de Franken ze wel weer uit de penarie zullen helpen. Ze vergeten dat wij ook onze eigen belangen hebben.

401-E1 Rampjaar

Van alle kanten loopt het mis. Schrik niet van de vreemde namen van al die volken. Die zijn niet belangrijk. Het gaat er om dat door deze volksverhuizingen het West-Romeinse Rijk het zwaar te verduren krijgt. Onderstaand kaartje laat zien hoe het rijk in de tang wordt genomen.

De lijnen laten zien hoe allerlei volken van buiten Europa door het West-Romeinse Rijk trekken. Niet als toerist maar om er hun slag te slaan. De Romeinen kunnen er weinig tegen doen.

Deze Visigoten zijn bepaald niet voor de poes, maar de bevelhebber van het Romeinse leger maakt – misschien wel voor de laatste keer - korte metten met hen.

402-E Op het nippertje

Keizer Honorius van het West-Romeinse Rijk kan opgelucht adem halen. Het had zo maar anders kunnen aflopen. Maar hoe lang kan hij zijn rijk nog overeind houden? We gaan het zien! .

BUITEN GEWOON GASTVRIJ

Het Overveen

407 Even pauze?

Voor je verder loopt is het nu misschien tijd voor een lekker kopje koffie of een frisdrank? Het Overveen is een gastvrij rustpunt!

410-E1 We gaan naar Rome!

Weer laat Alarik van zich spreken. Wat een kanjer! (zeg ik als Frankisch strijder)

De Visigoten vallen Rome binnen en plunderen de stad.

417-E Win-win-situatie

De paus laat van zich horen (!), terwijl de Visigoten goede zaken met de keizer doen.

Dit gebied maakte tot voorkort deel uit van het Romeinse Rijk. Nu is Alarik er de baas. Het eens zo trotse rijk van de Romeinen brokkelt af.

427-E Pharamond

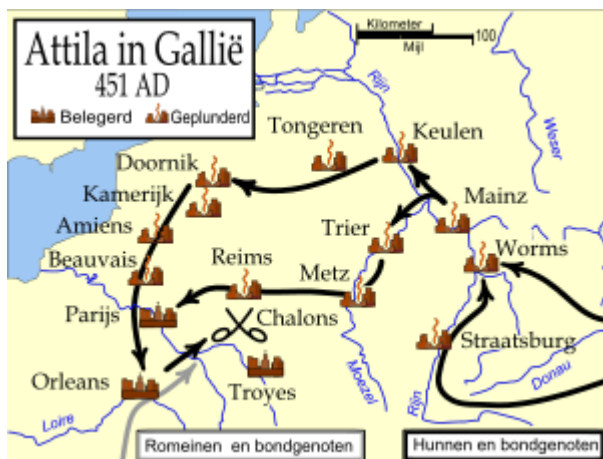
Die naam spreek tot de verbeelding van elke rechtgeaarde Frank. Vanaf nu gaat het mijn volk voor de wind. Moet je opletten!!

De Hunnen zaaien dood en verderf.

434-E1 Gevaar uit het oosten

Attila is de koning van de Hunnen (tot 453). Mensen durven zijn naam slechts fluisterend uit te spreken. Zo bang zijn ze voor die man. Het West-Romeinse Rijk staat op instorten.

De aanval van de Hunnen op Gallië (Frankrijk)

451-E1 Beslissende slag

Nog een keer laat het West-Romeinse Rijk zijn tanden zien. Gelukkig maar, want anders was het rijk van de Franken er nooit gekomen.

456-E1 Staatsgreep

Het gaat steeds slechter met het West-Romeinse Rijk.

476-E1 Vale Romeinen

Het doek valt voor het West-Romeinse Rijk. Vale Romanus! (Latijn voor: Vaarwel Romeinen!) Het Oost-Romeinse Rijk met hoofdstad Constantinopel (Istanbul) zal nog wel duizend jaar bestaan, tot 1453.

482-E1 Lang leve de koning! Mijn koning!!

Hè, hè... Het heeft even geduurd, maar nu zijn we dan eindelijk in mijn tijd aangekomen. Wij Franken zijn vreselijk trots op onze koning. Het is een houwdegen, een bruoit. Genadeloos. Kortom een echte kerel en daar houden wij Franken wel van.

Clovis, koning der Franken (465-511)

500 – Einde van deze rondwandeling.

Ik heb je laten zien hoe het West-Romeinse Rijk ten onder ging. Vanaf nu is het de tijd van de Franken. Wil je weten hoe het verder gaat? Loop dan nog even door.

Terug naar startpunt Manege Oosterhoffruiters

1. Loop terug via de Keizersdijk (die loop je helemaal uit)
2. Je passeert bord 'Rijssen'.
3. In bocht naar rechts recht door: Keizersdijk (fietspad).
4. Roelf Bosmastraat oversteken: Keizersdijk (fietspad).
5. Einde weg rechts: Banisweg (gaat over in Brekeldlaan).
6. Op T-splitsing links: Brekeldlaan.
7. Eerste weg links: Turfweg.

Leuke wandeling gehad?

Je kunt het Wereldtjdpad
steunen door je als donateur
aan te melden op
www.wereldtjdpad.nl

Hartelijk dank!

Colofon

© 2019 Stichting Wereldtjdpad

Samenstelling: Floor Looy
Projectmanagement: IKOconsult, Almelo

De uitgever heeft e maar gestreefd de rechten van derden zo goed mogelijk te regelen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich tot de uitgever wenden.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veeveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

De Stichting Wereldtjdpad aanvaardt geen enkele aansprakelijkheid voor schade als gevolg van niet of onjuiste vermelding van gegevens in deze uitgave. U kunt eventuele opmerkingen schriftelijk of per mail doorgeven aan de stichting.